

МІСЦЕ І РОЛЬ РІЗНИХ ВИДІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті відтворено необхідність організації педагогічних практик у процесі підготовки вчителів початкових класів. Розглянуто види та способи проведення педагогічних практик.

Ключові слова: педагогічна практика, початкові класи, види і способи проведення практики.

Під час реформування середньої та вищої ланки освіти України зростає увага до форм і способів активізації творчого мислення майбутніх учителів. Об'єктивна потреба суспільства зумовлює зміни, що відбуваються у процесі підготовки педагогів, оскільки домінуючими ознаками спеціаліста залишаються висока кваліфікація, професійна компетентність, уміння моделювати різні види педагогічної діяльності та вирішувати відповідно пов'язані з цим завдання, тому педагогічній практиці відведено особливу роль у процесі підготовки вчителів початкових класів.

Разом з тим існують лише окремі спроби комплексних аналізів, залежно від об'єкта та предмета, визначення дидактичних принципів проходження педагогічних практик (І.М. Найдюнов, В.Л. Бриліна, А.В. Сидоренко, І.П. Підласий, О.Я. Савченко).

Крім того, бурхливий процес становлення нової освітньої системи вносить зміни у наукову та освітню парадигми. Внаслідок цього найбільш значимою метою реалізації системи підготовки майбутніх учителів початкових класів є забезпечення реальних можливостей для їх включення у творчу професійну діяльність, формування у них здатності до гнучкої зміни своєї діяльності відповідно до змін соціального та економічного середовища. Саме тому важливого значення набувають спосіб мислення, рівень культури, інтелекту особистості. Усе вимагає теоретичного осмислення і якісного оновлення у системі проведення педагогічних практик майбутніх фахівців початкової ланки освіти. Відтак мета статті – ознайомити із укладеною системою проведення таких практик, органічно пов'язаних між собою, у ході яких реалізується професійна підготовка спеціалістів. Автор розвідки прагне окреслити ієрархію структурних елементів, форми відношень, причинно-наслідкові зв'язки, особливості навчально-виховного процесу, намітити способи вирішення локальних і системних протиріч у проходженні педагогічних практик.

Педагогічна практика на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка організовується і проводиться згідно з вимогами нормативних документів Міністерства освіти і науки України, оновленими навчальними планами і програмами. Вона є важливою складовою навчально-виховного процесу на факультеті початкового навчання усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавра, спеціаліста, магістра). Педагогічна практика є логічним продовженням лекційних та практичних занять у виші і створює реальні можливості для формування готовності майбутніх учителів до організації навчально-виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку; потреби застосовувати теоретичні знання, засвоювати інноваційний педагогічний досвід, а також виховує інтерес та любов до обраної професії.

Програма практики відповідає Положенню про проведення практик студентів ВНЗ України, навчальним планам бакалавра, спеціаліста та магістра, освітньо-кваліфікаційним характеристикам та освітньо-професійній програмі підготовки фахівців.

Основним організаційно-методичним документом, що регламентує діяльність студентів і керівників практики на факультеті початкового навчання, є наскрізна програма практики, розроблена кафедрою педагогіки і методики початкового навчання. Програми практики відповідають вимогам Галузевих стандартів вищої освіти та враховують специфіку спеціальностей.

Кафедрою педагогіки і методики початкового навчання упорядковано і затверджено програми усіх видів практик (Протокол №1 від 27.08.2009 р.).

Так, по кафедрі педагогіки і методики початкового навчання для студентів передбачено такі види практик: польова, позакласна та позашкільна, педагогічна практика у дитячих таборах, навчально-виховна у 1 класах, навчально-педагогічна, виробничо-педагогічна, асистентська практики, науково-дослідна педагогічна практика.

Бази практик по кафедрі педагогіки і методики початкового навчання розподіляються згідно з наказом №205/348 від 14.11.2005 р. / 21.11.2005 р.

Керівник практики проводить ретельний добір баз практики за згодою адміністрації ЗНЗ, частіше з тим ЗНЗ, де є більше класів-комплектів, а отже, і досвідчених вчителів.

Базами навчально-педагогічної та виробничо-педагогічної практики є:

ЗНЗ I-III ст. м. Чернігова №3,4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, спец. ЗНЗ №1, спец. ЗНЗ №2, колегіум №11, ліцей №15, ліцей №22, гімназія №31, школа-інтернат імені Ю.М. Коцюбинського, спецшкола-інтернат для дітей зі зниженим зором; ЗНЗ I ст. м. Чернігова №25, 36; навчально-виховний комплекс №45.

Бази практики «Позакласна та позашкільна робота»:

- Обласна станція юних натуралістів;
- Обласний палац дітей та юнацтва;
- Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти;
- Обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді.

Студенти проходять педагогічну практику у дитячих таборих не тільки в м. Чернігові та Чернігівській області, а й за її межами.

- ДОТ «Кристал», м. Алушта;
- ДОТ «Перлинний берег», м. Алушта;
- пришкільні дитячі табори;
- позашкільні заклади;
- дитячі спортивні школи;
- оздоровчі майданчики;
- туристичні табори та ін.

Бази педагогічної та науково-дослідної практики магістрантів є нижче наведені. У першу чергу обрано школи, які:

- впроваджують інноваційні педагогічні технології;
- мають не менше 30% вчителів-методистів початкових класів, до яких і закріплюються магістранти;
- беруть активну участь у міських та обласних конференціях з проблем впровадження інноваційних освітніх технологій, є базами для проведення обласних семінарів з актуальних проблем сучасної початкової освіти. (Ліцей №32, початкова школа №25, спеціалізована ЗНЗ з поглибленим вивченням іноземних мов №2, ЗНЗ I-III ст. №34.

Потребує уваги питання організації практики студентів у класах-комплектах. Після III курсу студенти можуть проходити практику за місцем проживання в малокомплектних школах. У перелік звітної документації з педпрактики включені матеріали, пов'язані з плануванням та організацією роботи вчителя в малокомплектній школі.

Зусиллями викладачів факультету організуються зустрічі з учителями МКШ, відвідування уроків та виховних заходів у класах-комплектах, удосконалюється досвід роботи кращих учителів таких шкіл, а матеріали науково-методичного семінару «Актуальні проблеми малокомплектної школи» опубліковані у збірнику наукових статей викладачів університету» (Випуск 1. – Чернігів, 2009).

Існує методичне забезпечення для проходження педагогічних практик. Зокрема:

- Гринь Т.В., Тарасенко Т.К., Іванча С.В. Зміст та навчально-методичне забезпечення педагогічної практики: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкове навчання». – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2004.
- Кисла О.Ф. Зміст та навчально-методичне забезпечення педагогічної практики. Навчально-методичний посібник для студентів IV курсу спеціальності «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр». – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2009. – 57 с.
- Кисла О.Ф. Зміст та навчально-методичне забезпечення педагогічної практики. Навчально-методичний посібник для студентів IV курсу спеціальності «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр». – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2010. – 70 с.
- Програми всіх видів практик.
- Методичні рекомендації до проведення всіх видів практик.
- Основні завдання студента-практиканта.

- Зразок написання плану-конспекту уроку, виховного заходу, психолого-педагогічної характеристики учня та учнівського колективу.
- Схема аналізу уроку, виховного заходу.
- Перелік звітної документації.

Тим студентам, які проходять виробничо-педагогічну практику у МКШ, пропонується перелік окремих завдань, що викликано складністю проходження такої практики. А саме:

1. Спостерігати за організацією навчально-виховного процесу у МКШ.
2. Ознайомитись з особливостями комплектування класів у МКШ.
3. Ознайомитись з особливостями складання розкладу у МКШ.
4. Допомогати вчителю в організації вільного часу учнів у МКШ (перерви).
5. Відвідати, по можливості, батьківські збори. Спостерігати особливості проведення батьківських зборів у класі-комплекті. Проаналізувати проблеми, що вирішуються на батьківських зборах.

Після проходження практики студенти повинні подати таку документацію.

- Відомості про МКШ (історія школи, кількість класів-комплектів, кількість учнів, учителів, якісний склад учителів, адреса школи, адміністрація школи, проблеми, над якими працює МКШ).
- Дані про вчителя, до якого прикріплений студент (ПІБ, дата народження, стаж, який навчальний заклад закінчив, проблеми, над якими працює вчитель, нагороди, відзнаки).
- Розклад занять класу.
- Опис змісту досвіду роботи вчителя початкових класів.
- Плани-конспекти уроків, розробки виховних заходів, творчі розробки вчителя.
- Фотоматеріали з практики.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Студенти-практиканти подають письмовий звіт, підписаний і оцінений безпосередньо керівником бази практики. Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, характеристика, конспекти уроків, виховних заходів, відео і фотоматеріали, студентські газети та ін.) рецензує керівник практики.

Відбувається оновлення методичного забезпечення, розробляються програми проходження усіх видів практики за кредитно-модульною системою; змінюються форми проведення настановчих і підсумкових конференцій.

Зокрема, педагогічна та науково-дослідна практика магістрантів здійснюється з використанням інформаційних технологій. На настановчій конференції для магістрів-практикантів було підготовлено презентацію у вигляді слайдів, визначено мету і завдання педагогічної практики, зміст, програму-завдання, структуру залікового кредиту та розподіл балів за усі види роботи. Для магістрів було організовано виставку методичної літератури з проблеми використання інноваційних технологій у початковій школі. Під час науково-дослідної практики магістранти беруть участь в організації Міжвузівської науково-практичної конференції, під час якої висвітлюють результати своєї дослідницької діяльності.

На звітній конференції магістранти представляють груповий творчий проект-презентацію «Педагогічна практика очима магістрантів».

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданні кафедри.

Проте для покращення професійної підготовки студентів вважаємо за доцільне запропонувати:

1. Активно висвітлювати результати педагогічної практики у пресі (факультетська та університетська газети, стіннівки, де висвітлювалися б враження студентів від практики).
2. Можна розпочати і щорічний випуск видання «Перші кроки в майбутню професію» тощо.
3. Видати методичний посібник у достатній кількості, щоб могли користуватися всі студенти, у якому були б розкриті наукові підходи до організації практики, досвід вчителів. Рекомендації методистів і найважливіше – зразки різних типів уроків. Такий посібник доцільно використовувати як студентам, так і викладачам під час проведення аудиторних занять.
4. Організувати виставки кращих поурочних планів студентів-практикантів, творчі роботи учнів, позакласних заходів, проведених під час практики.
5. Вносити подяки кращим студентам-практикантам (факультетська дошка).
6. Керівникам-методистам допомагати студентам у проведенні науково-дослідної роботи і брати участь у студентських конференціях різного рівня (не лише наших університетських). Вибирати із звітів, щоденників, характеристик учнів, планів-конспектів уроків раціональні спостереження, нароби і надрукувати на їхній основі навчально-методичний посібник.

Отже, створення оптимальних умов для проведення педагогічних практик студентів факультету початкового навчання на етапі реформування сучасної вищої школи є одним із шляхів розв'язання суперечності між рівнем традиційної підготовки майбутнього вчителя молодших класів та новими

вимогами суспільства до випускників педагогічних ВНЗ. Успіх будь-якої професійної діяльності забезпечують, як відомо, єдність і комплексність отриманих фахівцем знань, умінь, навичок та прояв особистісних якостей, саме на це і має бути спрямована організація і проведення педагогічних практик.

Використані джерела

1. Кисла О.Ф. Зміст та навчально-методичне забезпечення педагогічної практики. Навчально-методичний посібник для студентів IV курсу спеціальності «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр». – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2010. – 70 с.
2. Педагогічна практика студентів музично-педагогічних факультетів: навчально-методичний посібник. Видання 3-є, доповнене / Підготували: І.М. Найдюнов (розд. I, II), В.Л. Бриліна (розд. III), А.В. Сидоренко (розд. II, IV). – К.: Освіта України, 2006. – 180 с.
3. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 616 с.
4. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах: Посіб. для вчителя. – 2-ге вид., доповн. – К.: Магістр-S, 1997. – 257 с.

Strilets S.

PLAYS AND ROLE OF DIFFERENT KINDS OF PEDAGOGICAL PRACTICES IN ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING

The necessity of organization of pedagogical practices in elementary school teachers' professional training was reflected. Different kinds and ways of realization of pedagogical practices were observed.

Key words: *pedagogical practices, kinds and ways of realization; teachers' professional training.*

Стаття надійшла до редакції 12.11.2010